

מבגש

לעבודה חינוכית-סוציאלית

כרך כ"ב • גיליון 40
טבת תשע"ה – דצמבר 2014

יוצא לאור על ידי:

בשיתוף עם:

From evidence to outcomes in child welfare: An international reader

Editors: Aron Shlonsky and Rami Benbenishty

New York: Oxford, 2014 (234 pages)

מלכה מרגלית

כל אדם הנזקק לשירותים חברתיים, רפואיים או חינוכיים מצפה כי אלו יהיו השירותים שהוכחו כטובים והיעילים ביותר על ידי המחקר. המונחים "אבחון נתמך ראיות" ו"טיפול נתמך ראיות" מוגדרים כתהליכי מניעה ו/או טיפול שתוקפו על ידי ידע מדעי. אלו הם תהליכים של מניעה, אבחון וטיפול שנעשה בהם שימוש מושכל בידע המחקרי והקליני, כולל תוצאות מחקרים, על מנת לתכנן תכניות התערבות. סוכנויות רווחה וטיפול בישראל ובארצות אחרות קוראות כיום למיקוד משאבים בתכניות שתוצאותיהן הוכחו בצורה מבוקרת מדעית (Chorpita, Daleiden & Collins, 2014). לכאורה, ההגדרה של פרוצדורות הנתמכות בראיות מדעיות נראית פשוטנית וחד-משמעונית; עם זאת, חילוקי הדעות המתמשכים בין אנשי האקדמיה בנוגע לאופי הראיות, לדרכים שבהן הוגדרו ונאספו ולדרכים שבהן התכניות מיושמות במציאות היום-יומית, מדגישים את חשיבותו של הספר ואת תרומתו המרכזית לדיון המעמיק בנושא.

אין מערער על הצורך לבחון כל הצעת אבחון והצעת טיפול בתחומי החינוך והרווחה של ילדים באמצעות מחקר מבוקר, ובולטת כיום שימת הדגש על יישום הליכי אבחון וטיפול הנתמכים בראיות מדעיות בתחום הרווחה החברתית לילדים, אך למעשה, המערכות המיישמות עקרונות אלו הן מעטות (Pipkin, Sterrett, Antle & Christensen, 2013). לכן יש חשיבות מיוחדת לספרם החדש של פרופ' ארון שלונסקי ופרופ' רמי בנבנישתי, המדגיש את הצהרת משרד הבריאות והשירותים החברתיים בארצות הברית, כי תחום שירותי הרווחה לילדים נמצא רק בשלבים הראשוניים של יצירת ראיות מדעיות מבוססות¹, וכי מציאות זו מהווה חסם ביישום טיפול מבוסס ראיות. הספר מציג נושא זה בצורה מקורית ומאתגרת. הוא כולל פרקים המבהירים את מורכבות התפיסות הפופולריות ואת הדילמות המקצועיות בצורה בהירה, הדרגתית ומקיפה. הספר מיועד לחוקרים באקדמיה ולסטודנטים וגם לראשי עמותות המפעילות שירותים חברתיים ולעובדי העמותות האלו, להנהלת משרד הרווחה והשירותים החברתיים ולמנהלי השירותים.

בטרם אתאר את תרומת הספר, חשוב לציין כי עורכיו, פרופ' ארון שלונסקי ופרופ' רמי בנבנישתי, הם חוקרים ידועי שם בתחומי העבודה הסוציאלית והרווחה. מעמדם

---

1 זמין באתר: https://www.childwelfare.gov/management/practice_improvement/evidence/ebp.cfm

המקצועי ותחומי מחקריהם היוו בסיס להצגת התפיסה הרחבה וזווית הראייה הבין-לאומית של הדילמות המוצגות בספר. הספר התפתח בעקבות הדיונים במפגשים של קבוצת חוקרים מארצות שונות, שהתכנסו להחלפת רעיונות, להצגת נתונים ולניתוח ממצאים מחקריים, במכון חרב בירושלים וב-Chapin Hall Center for children באוניברסיטת שיקגו. בכתיבת הפרקים השתתפו חוקרים משבע ארצות, מה שאפשר דיון מעמיק ששיקף את התפיסות בתרבויות שונות בפרשנות של המשמעויות הבין-לאומיות של מושגים ופרקטיקות במדיניות רווחה. אי-לכך, הספר משקף תובנות שהתפתחו והתגבשו במערכות רווחה שונות, וממחיש את ההקשר, קרי התנאים המקומיים, בהתפתחות התפיסות בתחום ובביצוע הבחינות המחקריות והמדעיות.

היריעה הרחבה של הקובץ בן 11 הפרקים מתחלקת לארבעה חלקים:

א. הצגת מושגים בסיסיים

ב. תיאור אסטרטגיות חדשות

ג. דיון בסוגים שונים של הוכחות מדעיות

ד. תיאור שירותים וארגונים

החלק הראשון מתמקד בהצגת מושגי יסוד. בפרק הראשון של חלק זה, בצד הצגת מושגי היסוד, העורכים מציגים סוגים שונים של ראיות מחקריות העשויות לתמוך בהחלטות של מבצעי מדיניות. התיאור ההיסטורי הרחב וסקירת מודלים עדכניים, תוך שיקוף היבטים פוליטיים כלכלים ומקצועיים, מהווים פתיחה מצוינת, המניחה תשתית להבנת הנושאים המורכבים שיוצגו בפרקים הבאים. בפרק השני, באומן, פלוק, דלגליש וקרן ממשיכים בהבהרת המושגים המוצגים במבוא. הם מתמקדים בהצגת מודלים של קבלת החלטות, תוך התייחסות לחשיבותם של תנאים אקולוגיים, לבחירת סף בלקיחת סיכונים ולזיהוי התכונות של קבוצות הגורמים המשפיעים על התהליכים.

החלק השני של הקובץ מתמקד בתיאור אסטרטגיות חדשניות. בפרק השלישי סנדל ופרר-ורקגקר מצביעים על גישות ביישום התערבויות בארצות שונות ועל זיהוי גורמים התורמים להצלחת העברת התכניות מתרבות אחת לשנייה או הגוררים את כישלונה. הפרק פותח בהצגת ההנחה הבסיסית כי כיום יש להמליץ אך ורק על התערבויות המבוססות על מחקר שבוחן גורמי סיכון וגורמי הגנה ואת הקשר שלהם לתוצאות הרצויות והבלתי רצויות. במחקר זה החוקרים הדגישו את החיוניות בבדיקה מחקרית מבוקרת לא רק של התכניות, אלא גם של דרך העברתן לתרבויות שונות. הם הדגישו כי תכניות שהצליחו בארץ אחת עלולות להיתקל בקשיים במפגש עם תנאים אקולוגיים שונים בארצות אחרות. יש חשיבות מרכזית להצלחה בהעברת תכניות התערבות בין ארצות שונות, מאחר שההעברה תומכת בביסוס התאורטי ומקדמת את יצירת הסטנדרטים הבין-לאומיים ביישום תכניות רווחה.

בפרק הרביעי ברט ולי קוראים לתשומת לב מוגברת לגישות בשיפור הטיפול ומתן שירותים לילדים, מבלי להתעלם ממגבלותיהם. לאחר סקירה מקיפה של תחומי כוח

ומגבלות, הם מדגישים כי חובה על קובעי המדיניות לבחור במה ימקדו את מאמציהם בשיפור השירותים לקידום רווחה והתפתחות המיטבית של ילדים. מילדון, דיקנסון ושלונסקי מדגימים בפרק החמישי דילמות ביישום העקרונות ומציגים את היסודות החינויים ביישום התכניות, בהתייחסות לא רק ל"מה" (תכניות) אלא גם ל"איך" (יסודות חשובים ביישום); זאת תוך מיקוד הדיון בפיתוח מודל מורכב ואינטגרטיבי הכולל לא רק מרכיבים בתכניות, אלא גם התייחסות לבחירת נותני השירותים ואנשי המקצוע ולהכשרתם.

בפרק החמישי, מילדון, דיקנסון ושלונסקי טוענים כי הבחירה והאימוץ של תכנית רווחה הם רק שלב ראשוני בתהליך היישום שלה. באמצעות סקירה רחבה של מחקרים, הם מדגימים את מורכבות התנאים הקריטיים בתהליכי היישום של תכניות רווחה ומתארים בצורה בהירה את ההשפעות שלהם על התוצאות מבחינת הילדים והמשפחות. בהסתמך על תוצאות אמפיריות, פרק זה מתאר בהרחבה מרכיבים מרכזיים בתהליכי היישום של תכניות וממקד עניין לא רק בתכנים, אלא גם בנושאים הקשורים לכוח אדם, כגון גיוס הצוות והכשרתו. המחברים מדגישים בעיקר שהמדובר בתהליך שאינו מסתיים לאחר שהוצגו ההוכחות ליעילות התכנית. יש הכרח לקיים תהליך מתמשך של הערכה, מעקב התאמה ובדיקות, על מנת להבטיח את התמדה של התוצאות המיטביות.

החלק השלישי של הספר מצדיק את ההכרח לעבור מדרישות סטראוטיפיות לראיות מדעיות סטנדרטיות אל התייחסות מעמיקה המאפשרת הצגתן של ראיות מדעיות שונות. בפרק השישי, וולבזין, לרי וסנודן מרחיבים את הדיון ומציגים שימוש בסוגים שונים של ראיות מדעיות. רק באמצעות שיקוף של יחסי הגומלין בין התהליכים והתנאים האקולוגיים ניתן להעמיק את ההבנה של מציאויות קשות ומורכבות ולאפשר בחינה קפדנית של תפיסות אינטואיטיביות, שעלולות להיות שגויות. בפרק השביעי, קורטני, פרגמית, וולרטון ומקדניאל משווים את השפעות התכנית על צעירים בין מרכזים שונים, תוך התייחסות לתוצאות מרכזיות אחדות. הם מתארים דרכים שונות לתכנון מחקרים ניסויים, מציגים בבהירות את היתרונות הנובעים מהשוואה בין מספר מקומות שבהם מתקיים הניסוי, ומציינים אתגרים הנובעים ממצבים מגבילים. בפרק השמיני מתארים קסילס ופלוק מודלים מבוססי מחקר ואינטגרטיביים להערכה ואבחון, לתכנון טיפול ולפיתוח שירותים.

החלק הרביעי עוסק בפיתוח השירותים, תוך התייחסות למבנים הארגוניים. בפרק התשיעי, שמיד מתאר חסמים וקשיים במבנים הארגוניים של סוכנויות שלא למטרות רווח וממקד תשומת לב בתחומים המחייבים שינויים ובדיקה של תהליכים מערכתיים. בפרק העשירי, זעירא קוראת לשינויים בהכשרה ובאימון של עובדים סוציאליים, תוך שימת דגש על פיתוח מודעותם לחשיבות השימוש בעקרונות של טיפול נתמך ראיות בכל תכנון ויישום של תכניות רווחה ולחינוכיות פיתוח מיומנויות של הערכה שיטתית אישית ומערכתית. בפרק המסיים, טרום ועמיתיו מצביעים על החשיבות של האווירה

הארגונית לקידום תפיסה נתמכת ראיות ומתארים שיתופי פעולה בין האקדמיה והשדה שמסייעים להכנסת השינויים.

לסיכום, באמצעות השילוב בין הסקירה הרחבה של תפיסות ובין דילמות שונות, הספר מציג המשגה מבוססת תפיסות עדכניות בפיתוח ומתן שירותים לילדים ומשתמש במחקר ובדוגמאות יישומיות להבניה הדרגתית של התפיסות החדשניות. החוקרים מהארצות השונות מציגים תפיסות שונות, אך מצביעים בצורה עקבית על הצורך לעבור מתפיסה סטראוטיפית לגישה דינמית בפיתוח השירותים החברתיים, מבלי להתעלם מקשיים ומחסמים. החוקרים מכירים באתגרים המורכבים הכרוכים ביישום הגישה, אך תומכים במאמצים להכנסת שינויים ולזיהוי שלבים ומדגישים את חשיבות ההכשרה והשינויים בהתמחותם של אנשי המקצוע והארגונים ויצירת שותפויות בין השדה והאקדמיה. חבל שבספר לא ניתן מקום לדיון תאורטי ולדוגמאות בנושא השותפויות בין מערכות הרווחה והחינוך בעבודה לקידום הרווחה של הילדים ומשפחותיהם בפרוצדורות נתמכות ראיות, על אף ריבוי המחקר בתחום. עיקר תרומתו וחשיבותו של הספר נובעים מכך שאינו מתעלם מהמורכבות של התפיסות התאורטיות השונות, אלא רואה בהן אמצעי להעשרת התחום ולקידום המקצועיות של שירותי הרווחה לילדים ונוער.

מקורות

- Chorpita, B. F., Daleiden, E. L., & Collins, K. S. (2014). Managing and adapting practice: A system for applying evidence in clinical care with youth and families. *Clinical Social Work Journal*, 42(2), 134–142.
- Pipkin, S., Sterrett, E. M., Antle, B., & Christensen, D. N. (2013). Washington state's adoption of a child welfare practice model: An illustration of the Getting To Outcomes implementation framework. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 1923–1932.